

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2015

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA

GNÁTHLEIBHÉAL

STAMPA AN IONAIID

DÉ CÉADAOIN, 3 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA, 2.00 go dtí 4.30

280/320 MARC

Treoracha d'Iarrthóirí

Roinn A Tá **dhá cheist déag** sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **deich** gceist ar bith a fhreagairt.
Tá **6** marc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh ar an scrúdpháipéar.

Roinn B Tá **cúig** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **Ceist 1 agus dhá cheist** ar bith eile a fhreagairt.
Tá **80** marc ag gabháil le **Ceist 1**.
Tá **50** marc an ceann ag gabháil leis na **Ceistanna 2, 3, 4 agus 5**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Roinn C Tá **trí** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **ceist amháin** ar ábhar roghnach a fhreagairt, ar a n-áirítear **cuid (a)** den cheist sin mar aon le **cuid (b) nó cuid (c)**.
Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.
Tá **80** marc an ceann ag gabháil leis na hábhair roghnacha **1 agus 3**.
Tá **40** marc ag gabháil le hábhar roghnach **2**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Ní mór duit do scrúdpháipéar a thabhairt ar ais le do fhreagarleabhar ag deireadh an scrúdaithe.

Roinn A

Freagair **deich** gceist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. Cuir in iúl le tic (✓) cé acu fíor **nó** bréagach atá **gach** ceann de na ráitis seo a leanas. (6)

	Fíor	Bréagach
Is é cailciam is cúis le cnámha agus fiacla laga.		
Bíonn cailciam ag teastáil don fhuiltéachtadh.		
Bíonn cailciam riachtanach do ghnáthchrapadh na matán.		

2. Bain úsáid as na focail ar an liosta thíos chun na ráitis seo a leanas a chomhlánú maidir leis an éifeacht a bhíonn ag teas ar bhianna próitéine. (6)

imoibriú maillard, téachtadh, teimhneach

Tugann teas ar an bpróitéin in uibheacha _____.

_____ a thugtar ar an donnúchán neamh-einsímeach a tharlaíonn ar bhianna próitéine.

Athraíonn an dath ar fheoil éisc ó thrédhearcach go _____ agus í á cócaráil.

3. Tabhair breac-chuntas ar **dhá** shlí a mbíonn tionchar ag cúrsaí cultúir ar na roghanna bia a dhéanann daoine óga. (6)

(i) _____

(ii) _____

4. Luaigh **dhá** fheidhm atá ag Vitimín C. (6)

(i) _____

(ii) _____

Ainmnigh **dhá** fhoinsé mhaithe chothaithe óna bhfaightear Vitimín C.

(i) _____ (ii) _____

5. Luaigh **trí** athrú sa chineál saoil a mholtar do dhaoine atá i mbaol galar corónach croí a bheith acu. (6)

(i) _____

(ii) _____

(iii) _____

6. Cuir in iúl le tic (✓) cé acu fíor **nó** bréagach atá **gach** ceann de na ráitis seo a leanas. (6)

	Fíor	Bréagach
Má bhíonn einsímí i mbia tarlaíonn milleadh bia.		
Is modh é déanamh seatnaí chun milleadh bia a chosc.		
Is é Údarás Sábháilteachta Bia na hÉireann atá freagrach as bia na hÉireann a chur chun cinn go náisiúnta agus go hidirnáisiúnta.		

7. Déan na cineálacha cáise atá ar an liosta thíos a mheaitseáil lena n-aicme chomhfhreagrach. (6)

sliseanna cáise, cáis Parma, mozzarella

Aicme cáise	Cineál
Cáis chrua	
Cáis bhog	
Cáis phróiseáilte	

8. Liostaigh **dhá** thréith (cháilíocht) inmhianaithe maidir le hábhair phacáistithe bia. (6)

(i) _____

(ii) _____

Ainmnigh **dhá** ábhar a úsáidtear chun bia a phacáistiú.

(i) _____ (ii) _____

9. Bain úsáid as na focail ar an liosta thíos chun na ráitis seo a leanas a chomhlánú maidir le bailchríocha lasairmhoillitheacha a úsáidtear ar theicstílí. (6)

féin-mhúchadh, Proban, inadhainteacht

Laghdaíonn bailchríocha lasairmhoillitheacha _____ fabraice.

Is bailchríoch lasairmhoillitheach é _____.

Má bhíonn bailchríocha lasairmhoillitheacha ar fhabraic is féidir leo _____.

10. Ainmnigh **dhá** chineál creidmheasa atá ar fáil do thomhaltóirí agus iad ag ceannach earraí tí. (6)

(i) _____ (ii) _____

Luaigh an príomhbhuntaiste a bhaineann le ceann **amháin** de na cineálacha seo creidmheasa a ainmníonn tú.

11. Míneigh cén fáth a spreagann scéimeanna dílseachta, a mbaineann asraonta miondíola feidhm astu, tomhaltóirí le hearraí a cheannach. (6)

Ainmnigh scéim dhílseachta **ambáin** do lucht siopadóireachta.

12. Tabhair breac-chuntas ar **dhá** cheart atá ag tomhaltóirí. (6)

(i) _____

(ii) _____

Luaigh an fheidhm atá ag an Nós Imeachta um Éilimh Bheaga.

Roinn B

Freagair Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile as an roinn seo.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na Ceistanna 2, 3, 4 agus 5.

1. *'Is fadhb choitianta í uireasa (easpa) iarainn i leanaí, agus tuigtear as an taighde go mbíonn drochthionchar aige sin ar an leanbh ar a lán slíte nuair a bhíonn sé/sí ag forbairt.'*
(Siobhan O'Sullivan, *Diaitéiteach, Ospidéal Muire Mháthair, Cromghlinn.*)

Sa tábla thíos taispeántar an méid cothaitheach atá i gceithre fheoil éagsúla.

Feoil	Próitéin	Saill	Cailciam	Iarann	Vitimíní
Mairteoil	18.1g	17.1g	7mg	1.9mg	Grúpa B
Circeoil	24.8g	5.4g	9mg	0.8mg	Grúpa B
Ae	24.9g	13.7g	14mg	8.8mg	Grúpa B, C, D
Muiceoil	15.8g	29.6g	8mg	0.8mg	Grúpa B

- (a) Cén fáth a bhfuil uireasa iarainn i leanaí ina fadhb choitianta, dar leat? (8)
- (b) Agus tú ag baint úsáide as an eolas atá curtha ar fáil sa tábla **agus** ag cuimhneamh duit ar na treoirlínte reatha maidir le hitheachán sláintiúil, déan trácht ar luach cothaitheach na bhfeolta éagsúla atá ainmnithe thuas. (24)
- (c) (i) Tabhair cuntas ar an iarann faoi **gach** ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- foinsí sa réim bia
 - feidhmeanna sa chorp
 - iarmhairt na heaspa.
- (ii) Ainmnigh cothaitheach **amháin** atá riachtanach le hiarann a ionsú. (28)
- (d) Déan cur síos ar **cheithre** shlí inar féidir an bille seachtainiúil bia a laghdú agus feoil úr agus táirgí feola á gceannach. (20)

2. **‘Ní hé go bhfuil an buama ama maidir leis an murtall ag ticeáil a thuilleadh – tá sé tar éis pléascadh; mar náisiún táimid ag éirí níos raimhre in aghaidh na bliana.’**

(Irish Independent, Deireadh Fómhair 2014)

- (a) Déan plé orthu seo a leanas: **(i)** na nithe is cúis leis an murtall **agus (ii)** na rioscaí sláinte a bhaineann leis an murtall. (20)
- (b) Ag cuimhneamh duit ar na treoirlínte reatha maidir le hitheachán sláintiúil, déan biachlár (3 bhéile) le haghaidh aon lae amháin a phleanáil do dhuine murtallach. (18)
- (c) Scríobh cuntas faisnéiseach faoi na hathruithe sa réim bia in Éirinn san 21ú haois. (12)

3. **Is bia den chéad scoth é an t-iasc. Níl mórán calraí ann agus tá sé lomlán maitheasa.**

- (a) Tabhair cuntas **(i)** ar luach cothaitheach, **agus (ii)** ar luach diaitéiteach, an éisc. (24)
- (b) Ainmnigh **trí** mhodh éagsúla le hiasc a chócaráil **agus** mínigh conas a chuirtear ceann **amháin** de na modhanna cócarála i gcrích. (20)
- (c) Luaigh an buntáiste a bhaineann le *hAigéid Shailleacha Óimige-3* sa réim bia. (6)

4. **Is mic léinn iad Seán agus Barra atá sa chéad bhliain sa choláiste. Tá siad ina gcónaí in áit atá ar cíós acu. Tá sé i gceist acu an príomhbhéile a chócaráil dóibh féin gach lá.**

- (a) Leag amach torthaí staidéir a rinne tú ar ghléas tí beag leictreach a chabhródh le Seán agus le Barra tascanna a dhéanamh nuair a bhíonn bia á ullmhú acu.

Bíodh tagairt agat dóibh seo a leanas:

- an cineál gléis a mholfá agus an chúis le do rogha
- na tosca ba chóir a chur san áireamh agus an gléas á roghnú
- na treoirínte a bhaineann lena húsáid. (26)

- (b) Mol modh íocaíochta **amháin** a d'fhéadfaí a úsáid chun an gléas a cheannach agus luaigh cén fáth a mbeadh an modh íocaíochta seo oiriúnach. (12)

- (c) Déan cur síos ar an nós imeachta ba chóir a leanúint dá mbeadh fadhb leis an ngléas tí nua. (12)

5. **Áit an-difriúil a bheadh sa domhan mura mbeadh aon teaghlach ann toisc, go bunúsach, an oiread sin feidhmeanna a bheith á gcomhlíonadh aige.**

- (a) Pléigh **gach** ceann de na feidhmeanna seo a leanas de chuid an teaghlaigh:

- feidhm fhisiciúil
- feidhm mhothúchánach
- feidhm oideachasúil
- sóisialú. (28)

- (b) Déan cur síos ar **dhá** shlí le déileáil le coimhlint sa teaghlach. (12)

- (c) Mínigh cén fáth a bhfuil tábhacht le cumarsáid mhaith idir na baill de theaghlach. (10)

Roinn C

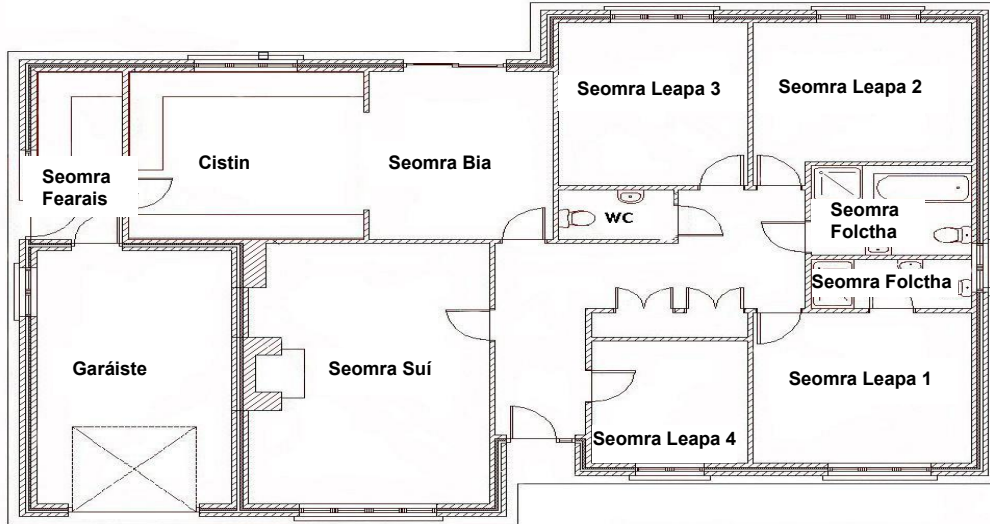
Freagair ceist amháin as an roinn seo.

Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 1(a) agus 1(b) nó 1(c) a fhreagairt.

- 1.(a) Tá triúr clainne óga ag Seán agus Siobhán agus tá sé i gceist acu teach nua a thógáil. Taispeántar sa léaráid thíos an plean urláir don teach.

- (i) - Déan measúnú ar oiriúnacht an phlean tí seo do Sheán, Siobhán agus a gclann.
- Mol **dhá** athrú a d'fhéadfaí a dhéanamh ar phlean an tí chun freastal ar riachtanais an teaghlaigh amach anseo. (25)
- (ii) Ainmnigh **trí** sheirbhís ghairmiúla a úsáidtear nuair a bhíonn teach nua á dhearadh agus á thógáil agat **agus** déan cur síos orthu. (18)
- (iii) Cén fáth a bhfuil sé riachtanach cead pleanála a fháil nuair a bhíonn teach á thógáil? (7)

agus

- 1.(b) (i) Tabhair breac-chuntas ar **thrí** thoisic ba chóir a chur san áireamh nuair a bhíonn troscán á roghnú. (12)
- (ii) Ainmnigh **dhá** phíosa de throscán stórála a bheadh oiriúnach do sheomra suí nua-aimseartha **agus** déan cur síos orthu. Tabhair cúiseanna le do rogha. (18)

nó

- 1.(c) Tá córas nua táillí d'uisce tí á thabhairt isteach in Éirinn do thithe atá ceangailte le soláthar uisce poiblí.
- (i) Déan cur síos ar **thrí** mhodh le huisce a chaomhnú sa teach. (15)
- (ii) Luaigh an fheidhm atá ag **gach** ceann de na codanna seo a leanas den soláthar uisce fhuair do theach: (i) buaire stoptha, (ii) umar stórála agus (iii) píobán sceite. (15)

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh (40 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 2(a) agus 2(b) nó 2(c) a fhreagairt.

2.(a) Tá stíleanna reatha i gcúrsaí faisin do dhéagóirí an-chosúil leis na stíleanna reatha i gcúrsaí faisin do dhaoine fásta, bíodh go mbíonn cuma níos óigeanta orthu.

(i) Déan sceitse d'fheistias de do rogha féin a léiríonn stíleanna reatha i gcúrsaí faisin do dhéagóirí agus déan cur síos air. (10)

(ii) Mínigh conas a cuireadh na gnéithe seo a leanas den dearadh i bhfeidhm ó thaobh dhearadh an fheistis de:

- dath
- líne
- cruth. (15)

agus

2.(b) Scríobh próifil d'fhabraic shintéiseach / shaorga faoi **gach** ceann de na ceannteidil seo a leanas:

- táirgeadh an tsnáithín
- airíonna
- teicníc tógála fabraice. (15)

nó

2.(c) Is é is patrúin tráchtála ann ná patrúin lánsála de pháipéar síoda i gcomhair éadaí a úsáidtear nuair a bhíonn baill éadaigh á ndéanamh.

(i) Liostaigh **trí** thoisic le cur san áireamh agus patrún tráchtála á roghnú agat. (9)

(ii) Luaigh an tábhacht a bhaineann le ball éadaigh a phreasáil (iarnáil) agus é á chur le chéile. (6)

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 3(a) agus 3(b) nó 3(c) a fhreagairt.

- 3.(a) D'ainneoin a fheabhas a d'éirigh linn líon na ndaltaí a fhanann ar scoil leis an Ardteistiméireacht a dhéanamh a ardú le blianta beaga anuas, taispeánann an chairt thíos go bhfuil líon suntasach daltaí ann a éiríonn as an scoil go luath.

(Irish Examiner, Bealtaine 2013)

2009 / 2010	Líon na ndaltaí a éiríonn as an scoil go luath
1ú Bliain / 2ú Bliain	1,500
3ú Bliain	1,777
An Idirbhliain	1,064
5ú Bliain / 6ú Bliain	3,299

- (i) Agus tú ag tagairt don chairt thuas, pléigh ceithre chúis a n-éiríonn daltaí as an scoil go luath. (20)
- (ii) Tabhair cuntas ar cheithre phríomhthoise a mbíonn tionchar acu ar an gcaighdeán a bhaineann mic léinn tríú leibhéal amach ó thaobh an oideachais de. (20)
- (iii) Ainmnigh tionscnamh oideachais amháin a chabhraíonn chun daoine óga a choinneáil ar scoil agus tabhair sonraí faoi. (10)

agus

- 3.(b) (i) Pléigh an tionchar a bhíonn ag gach ceann díobh seo a leanas ar shaol an teaghlaigh:
- athruithe i bpatrúin lonnaithe ó cheantair tuaithe go ceantair uirbeacha
 - laghdú ar uaireanta oibre
 - dálaí oibre feabhsaithe. (20)
- (ii) Mínigh conas a dhéantar cearta daoine óga atá ag obair go páirtaimseartha a chosaint. (10)

nó

- 3.(c) Is caiteachas mór airgeadais iad costais cúram leanaí do thuismitheoirí atá ag obair.

- (i) Sainaithin trí rogha cúram leanaí a d'fhéadfadh teaghlach le leanaí óga a chur san áireamh agus déan cur síos orthu. (21)
- (ii) Ainmnigh tacaíocht / sochar leasa shóisialta amháin a íoctar le teaghlaigh a bhfuil leanaí acu agus tabhair sonraí faoi. (9)

Leathanach Bán